

**Una revisió crítica
sobre la relació
entre els indicadors
de la qualitat
de vida
i els nous sistemes
de polítiques
públiques de cures
a l'Hospitalet de
Llobregat**

**Irene Quintans
Pintos i Cristóbal
Jaume Ortega Adell**

Una revisió crítica sobre la relació entre els indicadors de la qualitat de vida i els nous sistemes de polítiques públiques de cures a l'Hospitalet de Llobregat

Una revisión crítica sobre la relación entre los indicadores de calidad de vida y los nuevos sistemas de políticas públicas de cuidados en l'Hospitalet de Llobregat

A critical assessment of the link between quality of life benchmarks and emerging public care policy systems at l'Hospitalet de Llobregat

Irene Quintans Pintos i Cristóbal Jaume Ortega Adell

Els autors han realitzat aquest treball en el marc del programa de doctorat "Persona i Societat al Món Contemporani" del Departament de Psicologia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona (Barcelona, Espanya).

RESUM

Aquest article ofereix l'evolució dels indicadors relacionats amb la qualitat de vida i les cures i, a partir d'una revisió crítica dels seus fonaments teòrics i implicacions pràctiques, planteja la necessitat d'incorporar indicadors sensibles a l'impacte de la ciutat construïda. Es proposa abandonar el model passiu-negatiu d'indicadors, basat en una visió de la seguretat centrada en la criminalitat, i adoptar un model actiu-positiu que consideri altres dimensions de l'espai urbà. L'Hospitalet de Llobregat és mostrat com a exemple paradigmàtic dels avantatges de fer servir nous indicadors. Finalment, es proposa un indicador propi relacionat amb els espais de descans a les ciutats.

Paraules clau: qualitat de vida, seguretat, cures, indicadors, urbanisme, psicologia ambiental.

RESUMEN

Este artículo ofrece la evolución de los indicadores relacionados con la calidad de vida y los cuidados y, a partir de una revisión crítica de sus fundamentos teóricos e implicaciones prácticas, plantea la necesidad de incorporar indicadores sensibles al impacto de la ciudad construida. Se propone abandonar el modelo pasivo-negativo de indicadores, basado en una visión de la seguridad centrada en la criminalidad, y adoptar un modelo activo-positivo que considere otras dimensiones del espacio urbano. L'Hospitalet de Llobregat es mostrado como ejemplo paradigmático de las ventajas de utilizar nuevos indicadores. Por último, se propone un indicador propio relacionado con los espacios de descanso en las ciudades.

Palabras clave: calidad de vida, seguridad, cuidados, indicadores, urbanismo, psicología ambiental.

ABSTRACT

This article traces the evolution of indicators associated with quality of life and care, and through a critical examination of their theoretical underpinnings and practical implications, it underscores the necessity of incorporating indicators sensitive to the impact of the built environment. This study proposes a paradigm shift from a passive-negative indicator model, based on a crime-centric security perspective, to an active-positive model that encompasses broader dimensions of urban space. L'Hospitalet de Llobregat is presented as a paradigmatic example demonstrating the advantages of employing novel indicators. Finally, the research proposes a unique indicator related to rest spaces in urban environments.

Keywords: quality of life, safety, care, indicators, urban planning, environmental psychology.

1. INTRODUCCIÓ

El present article analitza el canvi de paradigma esdevingut respecte a les eines utilitzades per mesurar el progrés dels països que, passant a incorporar conceptes relacionats amb la qualitat de vida, obren noves línies de treball en tots els nivells de governança. En el seu article «Ciutats cuidadores, ciutats cuidades» a la revista *Galde* (2015), Marta Román i Begoña Pernas plantegen que una ciutat que cuida «és aquella que destina temps, energia i recursos a pensar precisament a incloure en les seves actuacions les complexes i variades necessitats de tota la ciutadania i, especialment, dels que més cures precisen».

Les ciutats han centrat en la preocupació per les cures una manera de ser sensible cap als seus ciutadans i de reconèixer la necessitat de posar en valor el paper que aquestes tenen tant en el manteniment del teixit social com en la qualitat de vida dels seus habitants. Les administracions estan institucionalitzant el paper de les cures facilitant la professionalització de la tasca a la qual moltes persones dediquen bona part de la seva activitat diària, bé creant ocupacions específiques, bé atorgant ajuts que ajudin a sufragar el cost econòmic que sovint poden representar. Més enllà de l'àmbit professional, les cures i els cuidadors i cuidadores –professionals o no– tenen també un reconeixement social cada dia més notable.

Es preveu que la població mundial creixi gairebé 2.000 milions de persones en els pròxims 30 anys, passant dels 8.000 milions actuals (fita assolida el 15 de novembre de 2022) als 9.700 milions el 2050, podent arribar a un pic de prop de 10.400 milions per a mitjans de 2080 (UN-Habitat, 2022). A principis de l'any 2024 Catalunya tenia una població de 8.021.049 habitants, Barcelona capital, 1.660.122 habitants, i l'Hospitalet de Llobregat, de 274.455 habitants. Malgrat aquest constant creixement poblacional i tot i existir una tendència mundial «d'humanització de les ciutats», la presa de decisions sobre l'assignació de pressupostos i execució de polítiques públiques des de la governança local (mobilitat, seguretat, medi ambient...) no aconsegueix mitigar prou els factors d'estrès urbà o entorns d'estrès tòxic (acció a llarg termini dels sistemes de resposta a l'estrès en absència de relacions de protecció) o, simplement, no sempre té aquests objectius. La ciutat de l'Hospitalet no és aliena a aquesta preocupació general cap a la dimensió de les cures, i en els darrers anys ha justificat alguns dels seus projectes de transformació de la ciutat posant com a objectiu la millora de la qualitat de vida dels seus habitants.

L'any 2018 es llança el Pla director del Verd Urbà de l'Hospitalet de Llobregat 2018-2028 (conté el Pla director de l'Arbrat i el Pla director dels Espais Verds), elaborat a l'Àrea d'Espai Públic, Habitatge, Urbanisme i Sostenibilitat, com una eina transversal a nivell municipal, «ja que tot i afectar principalment l'activitat del servei tècnic de Manteniment i Verd urbà i biodiversitat, estableix diverses col·laboracions amb altres departaments de l'Espai Públic, Urbanisme, Circulació, Mobilitat i Patrimoni» i té com a objectiu «crear una ciutat resilient, saludable i diversa, potenciant, millorant i incrementant el verd urbà, per a contribuir a la salut i benestar dels ciutadans i gaudir d'una ciutat habitable».

Segons el Pla, l'evidència científica demostra que l'existència d'espais verds en zones urbanes ajuda a millorar el benestar i la qualitat de vida de les persones. Entre els seus beneficis, promouen el desenvolupament de l'activitat física a l'aire lliure, contribueixen a la salut mental i proporcionen oportunitats per al desenvolupament de les relacions socials. S'ha demostrat que la disponibilitat d'espais verds de qualitat anima les persones a la utilització dels espais públics i contribueix a promoure interaccions socials positives que milloren la cohesió social i el desenvolupament local.

Presentat recentment, trobem un interessant projecte promogut per l'Ajuntament amb la participació de la Fundació Contorno Urbano i coordinat per Susana Pinto (2022), que es concreta en l'*Estudi amb perspectiva de gènere d'espais públics sense resoldre*, pensat per a ser utilitzat com a criteri per al desenvolupament urbà de la ciutat en els propers deu anys. A l'hora de licitar la seva contractació, l'Ajuntament descriu el seu objectiu al Plec de condicions tècniques com «*la necessitat de millorar els elements d'urbanització així com l'ús de certs espais públics de la ciutat que, per la seva ubicació i disposició tenen poc ús per part de la ciutadania, ja sigui per la dificultat d'accedir a ells, per la sensació d'inseguretat que suposa els seu ús per a certs col·lectius o per no ser de gaire utilitat per a la població degut a la seva configuració. Amb aquesta necessitat d'identificar aquests espais i definir les actuacions necessàries per a retornar-los a un ús ciutadà que millori la mobilitat, la interacció social, la igualtat de gènere i el benestar dels seus veïns, es vol redactar aquest Estudi amb perspectiva de gènere d'espais públics sense resoldre*» (Contorno Urbano, 2022: 1).

En un altre ordre d'implicació, la ciutat també està adherida al projecte «Cap a un nou sistema de cures a la comunitat», de la Diputació de Barcelona. Aquest forma part dels projectes transformadors impulsats per l'Àrea d'Igualtat i Sostenibilitat Social de la Diputació i, orientat des d'una perspectiva feminista i comunitària, té per objectiu posar les persones i les comunitats al centre de la política municipal de cures.

Finalment, i de manera general, l'Hospitalet de Llobregat està invertint

milers d'euros provinents de fons europeus NextGenerationEU amb l'objectiu de «desenvolupar un conjunt d'accions que transformin la ciutat, enfortint-la en la recuperació de la crisi i alineant-la amb els objectius de la transició verda i la digitalització» (web L'H), agrupades en sis línies de projectes. Entre les accions que busquen la millora de la qualitat de vida relacionada amb l'ús dels espais públics, destaquem «Una ciutat de les persones i per a les persones» –línies d'actuació per pacificar l'entorn més immediat dels centres escolars, per tal de crear zones d'atmosfera urbana protegida (ZUAP), mesures per continuar amb la proposta de les zones d'estacionament regulat (zones AIRE) i la millora general d'itineraris per a vianants amb l'ampliació de voreres i creació de zones amb trànsit restringit–, «Zones verdes més a prop de la ciutadania», «Enllumenat públic», «Millora del servei de transport públic» o «Carrils bici». Per a executar-les, l'Ajuntament ha estat beneficiari d'un total de 21,5 milions d'euros, corresponents 12.108.619,5€ a la convocatòria de 2021 i 9,45 milions d'euros, a la convocatòria d'ajuts de 2022.

En aquest context definit per una creixent humanització de les ciutats en pro de les cures, l'objectiu d'aquest article és reflexionar sobre la conveniència d'utilitzar indicadors per avaluar la sensibilitat de les administracions cap a les cures i, en concret, valorar quins indicadors relacionats amb les cures utilitza l'administració de la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat tant per planificar l'urbanisme de la ciutat com per avaluar els efectes que aquest té sobre els ciutadans.

2. METODOLOGIA

S'ha dut a terme una revisió documental de fonts internacionals (ONU, UE, OMS), estatals (INE) i autonòmiques (IDESCAT), fins a analitzar documents municipals de l'Hospitalet de Llobregat. Fruit d'aquesta anàlisi, s'ha elaborat una taula amb les principals dades i indicadors estudiats, a partir dels quals s'han realitzat aportacions crítiques que conclouen amb la proposta d'un nou indicador.

A partir dels anys 70 la qualitat de vida adquireix una gran importància a nivell internacional i això es reflecteix en el desplegament de diverses estratègies. D'una banda, els governs creen sistemes d'indicadors que orientin i defineixin les categories a través de les quals les persones assoleixen el benestar i, en paral·lel, es van proposant diferents programes d'investigació i planejament amb els quals s'aprofundeix en el paper que juga l'entorn construït. L'impacte de la pandèmia del Covid-19 suposa un punt d'inflexió en les polítiques municipals a nivell mundial, que passen a donar un paper cada vegada més protagonista a la qualitat de vida.

Respecte a la necessitat de definir les categories del benestar, a partir de

la creació del PIB (1930), els intents per trobar indicadors que mesurassin la qualitat de vida, enfront dels més tradicionals que mesuraven el benestar d'un país a partir d'un enfocament bèl·lic i econòmic, es van amplificar i consolidar a l'inici del segle XXI a través d'un moviment internacional en esferes polítiques anomenat «Més enllà del PIB», que suposava un canvi de paradigma.

Johan Galtung, reconegut mundialment com un dels fundadors dels estudis de pau i conflictes, va publicar el 1969 el seu article «Violence, Peace and Peace Research», on exposa que «és important distingir entre totes dues paus. La pau negativa és l'absència d'un enfrontament violent i el mecanisme per assolir aquesta fita és la solució dels conflictes existents. La pau positiva és la generació d'una relació harmoniosa», com explica el mateix Galtung en una entrevista (ROMERO-CASTILLO, 2010). El 1976 Galtung proposa en el seu article «Three approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking and Peacebuilding» un nou marc conceptual per entendre els conflictes. Les estratègies per a l'entorn construït van anar utilitzant diferents conceptes relacionats amb la «pau negativa» i la «pau positiva»: prevenir o defensar-se del crim que es preveu que pugui succeir o evolucionar cap a una visió més social i holística de les polítiques urbanes de la mà de l'ONU i la seva agència UN-Habitat.

Condensem aquesta evolució en el següent diagrama, que desenvoluparem i analitzarem en els següents apartats.

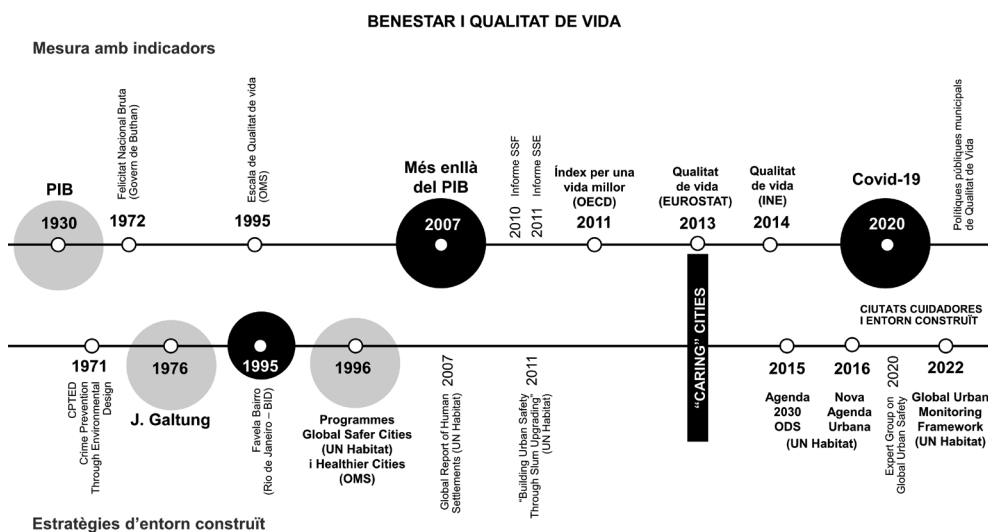

Diagrama d'estratègies de benestar i qualitat de vida. Font: Elaboració pròpia

2.1. EL SALT: DELS CRITERIS ECONÒMICS ALS CRITERIS SOCIALS

En el context de la Gran Depressió dels Estats Units i el conflicte bèl·lic de la Segona Guerra Mundial, en la dècada de 1930 Simon Kuznet va crear l'indicador del PIB (Producte intern brut), per monitoritzar l'eficàcia de les mesures implementades contra la crisi econòmica de 1929, i va ser útil durant la Segona Guerra Mundial per mobilitzar la producció industrial. Des d'aleshores, el PIB, que mesura el valor monetari dels béns i serveis finals produïts per un país en un període determinat i generat dins de les fronteres, va passar a ser la principal mesura de progrés utilitzada en el context a nivell internacional.

Al llarg dels anys van ser qüestionades les seves limitacions per no considerar la desigualtat, l'impacte ambiental o altres factors rellevants per al benestar i, a l'any 1972, el govern de Buthan va proposar un indicador pioner de benestar social, l'FNB - Felicitat Nacional Bruta (Gross National Happiness Index), com una mesura de la prosperitat i el progrés d'una nació que busca col·locar el benestar multidimensional al centre de totes les decisions econòmiques, fiscals i de desenvolupament, ajudant així a la creació de condicions que millorin la vida de les persones i que «va més enllà del PIB típic i del creixement econòmic» (KARMA et al., 2022: 185). El seu caràcter holístic es fonamenta en quatre pilars –polític, econòmic, cultural i mediambiental. L'enquesta, publicada anualment, utilitza un qüestionari estructurat, dividit en 10 seccions, i la seva metodologia es basa en la recerca de patrons a partir de l'examen de les dades recollides, que puguin ajudar a descobrir característiques i comportaments comuns entre els butaners feliços (aquells que han assolit la suficiència en almenys el 66% dels dominis o indicadors ponderats).

Fins a l'any 1990 i amb el suport del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), no es va proposar un indicador que no tingués en compte únicament el creixement econòmic d'un país. Els economistes Mahbub ul Haq i Amartya Sen (Premi Nobel d'Economia 1998) van crear l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH), que integra tres dimensions principals: esperança de vida en néixer, educació, i nivell de vida, assignant igual pes a totes tres.

El 1995, l'OMS proposa l'Escala de qualitat de vida (Quality Of Life WHO-QOL-BREF), una avaluació que sorgeix tant de la necessitat d'una mesura genuïnament internacional de la qualitat de vida, com del seu compromís amb la promoció contínua d'un enfocament holístic de la salut i l'atenció a la salut. És un instrument de mesurament autoinformat que mesura cinc categories i consta de 26 ítems que es van desenvolupar per avaluar les percepcions individuals en el context de la cultura i els sistemes de valors de cadascú, i les seves fites, estàndards i preocupacions personals.

El punt d'inflexió arriba al novembre de 2007 quan la Comissió Europea, el Parlament Europeu, el Club de Roma, OECD i WWF van reunir 650 delegats de més de 50 països en la Conferència Beyond GDP: Measuring progress, true wealth, and the well-being of nations [Més enllà del PIB: mesurar el progrés, la veritable riquesa i el benestar de les nacions]. En l'esdeveniment, amb un fort suport dels responsables polítics, els experts econòmics, socials i mediambientals i la societat civil, la Comissió Europea va llançar una iniciativa per desenvolupar una nova eina per a valorar la riquesa i el benestar dels països més enllà del PIB tradicional. La nova eina tindria com a objectiu mesurar el progrés «real», tenint en compte indicadors ambientals i socials.

El febrer de 2008, Nicholas Sarkozy, el president de la República Francesa en aquesta data, va sol·licitar la creació de la Comissió internacional sobre la mesura de l'acompliment econòmic i el progrés social (CMEPSP). Va estar presidida pels Premi-Nobel Joseph Stiglitz i Amartya Sen, juntament amb Jean Paul Fitoussi, que van publicar l'informe conegut com a «Informe SSF Stiglitz-Sen-Fitoussi» (STIGLITZ et al., 2010) i titulat *Mis-Measuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up* [Mesurar les nostres vides: les limitacions del PIB com a indicador de progrés].

L'Informe SSF proposava un enfocament multidimensional per al mesurament del progrés de les societats i conté una sèrie de recomanacions concretes dirigides sobretot a l'estadística oficial per poder assolir aquest objectiu (INE, 2021: 3). Disposa de tres apartats interrelacionats: Perspectiva de les llars i distribució en agregats de comptabilitat nacional, Mesurament multidimensional de la qualitat de vida dels individus i Sostenibilitat mediambiental i econòmica.

El 20 d'agost de 2009 la Comissió Europea va publicar la comunicació (COM, 2009, 433 per al Consell i Parlament europeus), titulada *GDP and beyond: Measuring progress in a changing world* [PIB i més enllà: Mesurament del progrés en un entorn canviant]. El SSE –Sistema Estadístic Europeu– va incorporar les recomanacions de l'Informe SSF creant l'*Sponsorship Group on Measuring Progress, Well-being and Sustainable Development Group* [Grup per al mesurament del Progrés, el Benestar i el Desenvolupament Sostenible], copresidit per Eurostat i l'Institut d'Estadística de França (INSEE). El novembre de 2011 el Comitè del SSE va publicar un informe amb 50 accions concretes que haurien de ser implementades per posar en pràctica l'Informe SSF amb la recomanació que el mesurament de la qualitat de vida sigui multidimensional, agrupant els indicadors en nou dimensions: les condicions materials de vida, la salut, el treball, l'educació, les relacions socials, la inseguretat, la governança i participació social, l'entorn i el benestar subjectiu. S'hi van introduir canvis profunds, no només conceptualment, sinó també metodològicament per al mesurament de la qualitat de vida, els indicadors dels quals hau-

rien de seguir diversos principis:

1. Mesurar resultats: es tracta d'evitar l'ús d'indicadors típics d'informes socials usats fins ara basats en nombre de recursos o en *insums*, com ara «nombre de llits d'hospital per cada 1000 habitants» o «despesa per alumne» per mesurar sanitat o educació respectivament.
2. Els indicadors s'haurien de basar en dades preses d'observacions individuals, no només dades quantitatives agregades sempre que fos possible.
3. Mesurar desigualtats en lloc de valors mitjans.

2.2. EVOLUCIÓ DE LES PROPOSTES D'INDICADORS DES DE L'ÀMBIT INTERNACIONAL FINS A L'H

ENUMEREM ELS PRINCIPALS SISTEMES D'INDICADORS, A NIVELL EUROPEU, ESPANYOL I CATALÀ:

L'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) va contribuir significativament a aquest procés i aquest mateix any 2011 va llançar la iniciativa *Better Life: Measuring Well-Being and Progress*, que «se centra en el desenvolupament d'estadístiques per captar aspectes de la vida que importen a les persones i que donen forma a la qualitat de les seves vides» (OCDE, 2014). L'OCDE va identificar 11 categories que considera essencials per a les condicions de vida materials i la qualitat de vida, compostes de més de 80 indicadors i va proposar dos grups d'informació: el *Better Life Index* [Índex per a una vida millor], i l'Informe *How's life?* [Com va la vida?], que permet comparar el benestar en diferents països.

L'oficina estadística de la Comissió Europea és l'Eurostat i es basa en la cooperació amb els Instituts Nacionals d'Estadística que la integren. El 2013 va publicar la seva primera proposta d'Indicadors de Qualitat de vida, seguint les indicacions de l'informe del CSSE. L'any 2012 es va organitzar un Grup de treball d'experts de qualitat de vida que va desenvolupar i organitzar durant els següents anys la relació d'indicadors en 8+1 dimensions estadísticament mesurables. Aquests indicadors podrien ser «subjectius» o «objectius». En darrer terme, les situacions objectives i les percepcions subjectives es combinen per determinar el benestar d'un individu. Segons Eurostat, aquestes dimensions representen la satisfacció global dels europeus pel que fa a diferents aspectes de la vida.

L'INE – Institut Nacional d'Espanya va posar en marxa una operació estadística d'Indicadors de Qualitat de vida en el *Pla Estadístic Nacional 2013-2016*. Durant el 2013 i el 2014 va desenvolupar uns indicadors de qualitat de vida, en paral·lel amb els treballs del grup d'experts liderat per Euros-

tat, que van ser publicats per primera vegada el 2014 amb una publicació de síntesi titulada «Indicadors de Qualitat de Vida», amb les següents dimensions, obtingudes de l'Enquesta de condicions de vida (ECV) o l'Enquesta de població activa (EPA): Condicions materials de vida, Treball, Salut, Educació, Oci i relacions socials, Seguretat física i personal, Governança i drets bàsics, Entorn i medi ambient, Experiència general de la vida.

A més d'aquestes categories, coincidents amb les d'Eurostat, l'INE publica l'«Indicador multidimensional de qualitat de vida (IMCV)», un compost de mesurament de qualitat de vida que es presenta amb caràcter experimental. En la mateixa línia que l'Índex de l'OCDE, en el qual l'usuari que accedeix a les dades pot establir les seves pròpies ponderacions, l'IMCV de l'INE ofereix la possibilitat de crear «el teu propi índex», qualificant de 0 a 10 les 9 dimensions segons les prioritats de l'usuari. A l'any 2013 es va incloure a l'Enquesta de condicions de vida, que l'INE realitza anualment des del 2004, un Mòdul sobre benestar, en el qual es recullen tres preguntes sobre l'entorn construït a les dimensions de Seguretat física i personal i Entorn i medi ambient, que no s'inclourien en el nou Mòdul sobre benestar de 2018.

A Catalunya les mesures de qualitat de vida es recullen a l'IDESCAT des de l'any 2010, desagregades a nivell municipal a través dels Indicadors de benestar i progrés social que ofereixen una visió multidimensional dels aspectes socials, del benestar i de la sostenibilitat, associats al progrés. Es classifiquen en 8 àmbits diferents i es realitzen dues actualitzacions anuals amb dades presentades per al conjunt de Catalunya. Volem aportar una reflexió sobre les dades publicades: el PIB i la qualitat de vida es presenten en categories diferents. Si bé el PIB municipal és presentat només com una de les macromagnituds, la qualitat de vida és una categoria amb entitat pròpia, tot i que només faci referència a qüestions relacionades amb l'habitatge. Aquest diferencia constata que la divisió entre econòmic i social iniciada fa vint anys per poder informar sobre la qualitat de vida està ja normalitzada a les mirades institucionals.

L'Ajuntament d'Hospitalet publica periòdicament una sèrie de documents aportant dades sobre la situació de la ciutat en diverses matèries. Hem pogut analitzar-ne tres parant atenció a la informació referida a la qualitat de vida, les cures i/o la ciutat construïda: anuari estadístic, baròmetre i la població a L'H.

En referència als objectius d'aquest article només destacarem que a l'*Anuari Estadístic* de 2022 apareixen registrats els accidents de trànsit (via pública) i les activitats molestes en espais públics, però que la informació aportada no permet entendre quina relació existeix entre aquests fets i les característiques dels espais on es produeixen. Al final del document

s'ofereix una curiosa llista de dades que, malgrat presentar-se com a indicadors, només són índexs que fan referència a si mateixos i no expliciten quins fenòmens ajuden a comprendre.

De les dades aportades al Baròmetre Municipal destaquem que la matriu generada a partir de les opinions de la gent mostrades a les enquestes, no relaciona seguretat amb urbanisme. Urbanisme, deixadesa i estat dels carrers són el principal problema de la ciutat per a un 3,4% de la gent. Inseguretat ciutadana és el principal problema de la ciutat per al 43,7% de la població. De les dades presentades no es contemplaria que l'urbanisme pugui generar seguretat.

PEL QUE FA ALS CANVIS CONCEPTUALS SOBRE L'IMPACTE DE L'ENTORN CONSTRUÏT:

A principis dels anys 70, C. Ray Jefferey, autor de *Crime Prevention Through Environmental Design* [Prevenió de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental] (1971) i Oscar Newman, autor de *Defensible Space* [Espai defensable] (1972), inicien el concepte «CPTED – Crime Prevention Through Environmental Design», plantejant la relació del medi ambient urbà amb el comportament criminal. El 1977 les Nacions Unides estableixen el «Human Settlements Programme» [Programa d'Assentaments Humans] conegut com a UN-Habitat, per treballar per a un futur urbà millor mitjançant la promoció d'assentaments humans socialment i ambientalment sostenibles.

Iniciat l'any 1995, el «Programa d'Urbanització de Janeiro», conegut com a Favela Bairro, amb suport del Banc Interamericà de Desenvolupament, va suposar un programa pioner per millorar de forma interdependent les condicions físiques i socials dels entorns urbans més degradats. No va ser fins a l'any 2011 que l'ONU consolidava aquest concepte com una estratègia internacional de seguretat i qualitat de vida, publicant el seu manual *Building Urban Safety Through Slum Upgrading* [Construint seguretat urbana a través de la millora dels barris marginals].

A l'any 1996 UN-Habitat llança el programa «Global Safer Cities» [Programa global de ciutats més segures] i l'OMS el «Healthy Programme Cities» [Programa Ciutats Saludables], en els anys en què es desenvolupava una visió per a la «seguretat humana». L'any 2011, any de la creació del Better Life Index (OECD), l'ONU publicava el seu manual *Building Urban Safety Through Slum Upgrading* [Construint seguretat urbana a través de la millora dels barris marginals], amb el qual consolidava l'estratègia de seguretat i qualitat de vida iniciada al 1995 amb el suport del Banc Interamericà de Desenvolupament, anomenat oficialment «Programa d'Urbanització de Janeiro» i conegut com a Favela Bairro, que va suposar un

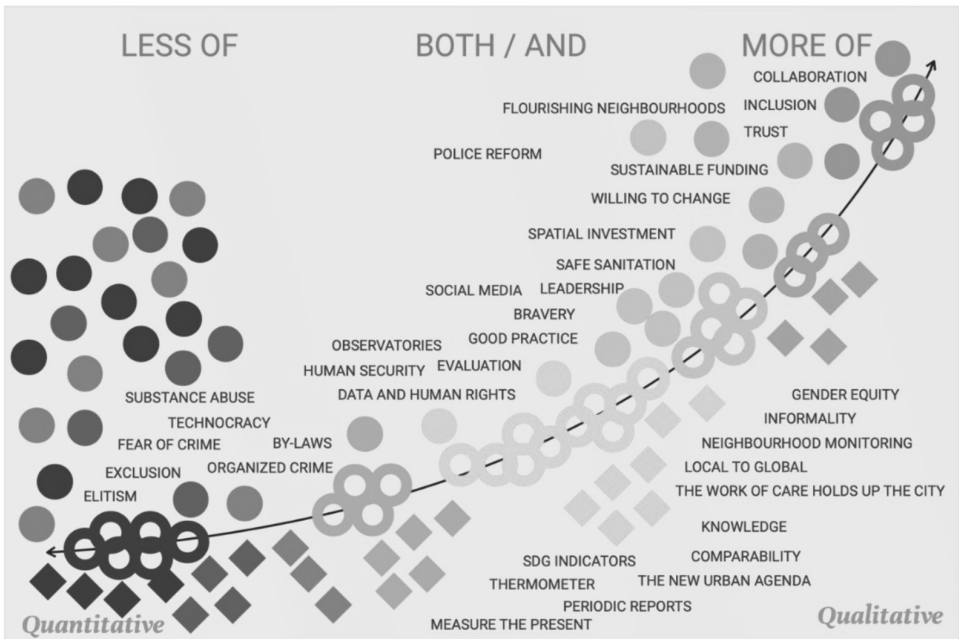
enfocament pioner quant a la integració de barris marginals a la matriu urbana, i a dia d'avui continua sent utilitzat com a referència per molts països en desenvolupament (LIBERTUN DE DUREN, Nora Ruth; OSORIO RIVAS, 2020).

El setembre de 2015 va tenir lloc la 70ª Assemblea General de Nacions Unides, on els 193 estats membres de les Nacions Unides van aprovar l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible, on s'inclouen els 17 ODS – Objectius de Desenvolupament Sostenible. Els ODS aborden aspectes socials, econòmics i ambientals per aconseguir un desenvolupament sostenible i millorar la qualitat de vida de les persones. Amb aquesta finalitat, es defineixen metes específiques, sumant-ne un total de 169, que estan dissenyades per implementar-se de forma integrada i indivisible, ja que els desafiaments de l'Agenda estan interconnectats i són indivisibles.

En la Conferència de les Nacions Unides sobre l'Habitatge i el Desenvolupament Urbà Sostenible Hàbitat III, celebrada a Quito l'octubre de 2016, es va discutir i aprovar la New Urban Agenda [Nova Agenda Urbana]. És un document no vinculant, però estableix principis i compromisos per aconseguir l'ODS 11, centrant-se en tres objectius fonamentals: promoure la qualitat de vida, fomentar una economia incloent i competitiva, i finalment aconseguir un desenvolupament urbà resilient. A l'any 2022, la Comissió Estadística de les Nacions Unides va aprovar el Global Urban Monitoring Framework [Marc Global de Monitoratge Urbà], una eina per monitorar i avaluar el progrés de les ciutats en la implementació dels ODS i la Nova Agenda Urbana. Els ODS directament relacionats amb el tema d'aquest article són l'ODS 11 –aconseguir que les ciutats siguin més inclusives, segures, resilents i sostenibles, amb 10 metes i 15 indicadors– i l'ODS 16 –promoure societats justes, pacífiques i inclusives, amb 12 metes i 23 indicadors.

Continuant la recerca de mesures que relacionin la qualitat de vida i l'entorn construït, destaquem pel seu abordatge pioner, que porta un canvi de paradigma més enllà de la delinqüència, el treball realitzat l'octubre de l'any 2020 quan ONU-Hàbitat va reunir un grup d'experts i professionals d'alt nivell (High-level Expert Group Meeting) vinculats al seu Programa i Xarxa Global «Ciutats més segures» («Safer Cities»). El seu enfocament seria refermar i promoure una visió participativa i inclusiva de la seguretat urbana, que contribuís a la cohesió social i a una millor qualitat de vida. En l'informe i la nota conceptual de la trobada s'afirma que *«No podem mesurar la seguretat urbana sense mesurar la delinqüència. Però no podem mesurar la seguretat urbana mesurant únicament la delinqüència»* (UN-Hàbitat, 2020: 28). Al següent diagrama, es recull i plasma l'experiència pràctica del Grup en els mesuraments de seguretat urbana (on s'esbossa una proposta que atengui estàndards oficials, acadèmics i de recerca, però que també reflecteixi l'experiència viscuda:

What We Measure, How and Why

Key

Measures

- HOMICIDE
- GENDER BASED VIOLENCE
- GUN VIOLENCE
- PROPERTY THEFT
- RESILIENCE
- ACCESS TO SOCIAL SERVICES
- SOCIAL UPLIFTMENT
- CREATIVE EXPRESSION
- OPTIMISM
- VIBRANCY

Theoretical Underpinnings

- LAW ENFORCEMENT
- SECURITY
- CRIMINAL JUSTICE
- CRIME & VIOLENCE REDUCTION
- PSYCHOSOCIAL
- TRAINING & EDUCATION
- ECONOMIC DEVELOPMENT
- SAFE PUBLIC SPACES
- PARTICIPATORY ARTS (PAx)

Data Sources

- ◆ CRIME STATS / BIG DATA
- ◆ SURVEILLANCE
- ◆ VICTIM SURVEYS
- ◆ SAFETY AUDITS
- ◆ COMMUNITY ENGAGEMENT TOOLS
- ◆ QUALITATIVE RESEARCH
- ◆ INVESTMENT

"Què mesurem, com i per què", de l'informe Expert Group Meeting on Global Urban Safety Indicators and Monitoring Tool (UN-Habitat, 2020). Font: https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/04/report_egm_safetyindicators.pdf

En un primer grup, anomenat «What there should be less of» [De què n'hi hauria d'haver menys] hi ha les dades relacionades amb el crim, que sempre són les més abundants, ja que el mesurament de la seguretat a través de dades de delinqüència és la pràctica més estesa. Però apunta el Grup: «No tot el que canvia les taxes de criminalitat i vulnerabilitat té a veure amb el crim» (UN-Habitat, 2020: 29).

El segon grup, «There should always be» [Sempre n'hi hauria d'haver]:

CATEGORIES / DOMINIS		INDICADORS DESTACATS		DESCRIPCIÓ	
GNH (Felicitat Nacional Bruta) / FNB (Felicitat Nacional Bruta) - Govern de Butnan des del 1972					
Vitalitat comunitària	qualitat de les relacions socials i cohesió en una comunitat.	Relació amb la comunitat	sentit de pertinença i confiança en els altres, vincle social, sentit de comunitat		
		Seguretat	La persona indica si ha estat víctima d'un delicte en els últims 12 mesos		
Diversitat ecològica i resiliència	diversitat biològica i la qualitat del medi ambient.	Consideracions ecològiques			
		Responsabilitat pel medi ambient			
		Danys a la fauna salvatge			
		Qüestions relatives a la urbanització	Informa sobre preocupacions sobre la congestió del trànsit, espais verds inadequats, manca de carrers per a vianants, expansió urbana		
ESCALA DE QUALITAT DE VIDA WHOQOL-BREF - Organització Mundial de la Salut des del 1995					
Relacions socials		Relacions personals		Suport social	
Medi ambient		Seguretat física	Les preguntes inclouen una idea de fins a quin punt la persona pensa que hi ha "recursos" que protegeixen o poden protegir el seu sentit de seguretat i protecció.		
		Medi ambient físic (contaminació/soroll/tràns i clima)	Aquesta faceta examina la visió d'una persona del seu entorn. Això inclou el soroll, la contaminació, el clima i l'estètica general de l'entorn.		
		Transport	Com el transport disponible permet a la persona realitzar les tasques necessàries de la vida diària, així com la llibertat per dur a terme les activitats escollides.		
Better Life Index / Índex per a una vida millor - OCDE des del 2011					
Comunitat		(Vermell) Qualitat del suport social	El suport percebut a les xarxes socials "El % de la gent creu que pot confiar en els seus amics en cas de necessitat"		
Medi ambient		Qualitat de l'aigua, contaminació de l'aire			
Seguretat		Taxa d'homicidis			
		Sensació de seguretat quan camina sol de nit (+15 anys)			
Quality of Life / Calidad de vida creat - Eurostat des del 2013					
		Relacions amb les persones, Activitats per a les persones			
Oci i interaccions socials		Suport social	Cobreix la confiança interpersonal, les tensions i les desigualtats percebudes; es mesura mitjançant un indicador de confiança en els altres		
Seguretat física		Crimen	Delictes registrats per categoria de delictes: dades policials		
		Percepció de la seguretat física	Crim, violència o vandalisme a la zona Sensació de seguretat quan camina sol de nit		
Indicadors de qualitat de vida de l'INE des del 2014/ Mòdul Benestar 2013 de l'enquesta de condicions de vida					
Lleure i les relacions socials	relacions socials		Freqüència de reunions entre amics, familiars o empreses; Satisfet ambdues relacions personals; Tenir alguna cosa de què parlar sobre temes personals; Confia en els altres		
Assegurança física personal	Assegurança física		Delictes registrats per la policia		
			Homicidi, criminalitat, delinqüència o vandalisme a la zona Percepció de seguretat en caminar noms a nit *2013		
Entorn i medi ambient			Contaminació (Població que pateix problemes de contaminació i altres problemes ambientals, Població que pateix problemes de producció de sèrum a l'estranger, Població urbana exposada a contaminació		
			Accés a zones verdes en l'esbarjo (Satisfacció tant zones verdes com zones recreatives) *2013 Environmental Entorn (Satisfacció amb l'entorn en que veieu) *2013		
Indicadors de benestar i progrés social - IDESCAT des del 2010					
Medi ambient			Índex d'emissió de gasos a l'entorn hivernal (índex 100=1990)		
			Consum d'energies renovables		
			Indicador d'ocells agrícoles (índex 100=2002) Recollida selectiva		
Habitat			Concentració de contaminació de l'aire per partícules en suspensió (µg/m³)		
			Problemes d'habitat i humitat, inclosa la contaminació Habitatge per persona (mitjana)		
Seguretat i transport			Percepció del nivell d'assegurança del municipi		
			Fets contra el patrimoni Morts per accidents de trànsit		
OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE - ODS creats el 2015 per ONU-Habitat					
ODS 11	Garantir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilients i sostenibles	11.6.2. Nivells mitjans anuals de partícules fines en suspensió a les ciutats, ponderats segons el problema			
		11.7.1. Proporció de la superfície construïda de les ciutats dedicada a espais oberts d'ús públic per a tothom, desglossada per sexe, edat i persones amb discapacitat			
ODS 16	Promoure societats pacífiques i inclusives per al desenvolupament sostenible, facilitar l'accés a la justícia per a tothom i construir institucions efectives i inclusives a tots els nivells que proporcionin ingressos.	16.1.4. Proporció de població que se sent segura caminant sola per la seva zona de residència després de fer foc			
MARC GLOBAL DE SEGUIMENT URBÀ creat l'any 2022 per UN-HABITAT					
Àmbit 1. Societat Objectiu "ciutat segura i pacífica"		1.1.6. Seguretat Vecindària	Aquest indicador fa referència a la proporció de la població adulta que se sent segura caminant sola pel seu barri de nit. La percepció de seguretat es considera un indicador subjectiu de benestar. Afecta la manera com els éssers humans interactuen amb el seu entorn, la seva salut i, en conseqüència, la seva qualitat de vida.		
Àmbit 3. Medi Ambient Objectiu "ciutat segura i pacífica"		3.1.3. Qualitat de l'aire	La concentració mitjana anual de partícules fines en suspensió de menys de 2,5 micres de diàmetre (PM2.5) és una mesura habitual de la contaminació de l'aire.		
Àmbit 4. Cultura Objectiu "ciutat segura i pacífica"		4.1.1. Cultura per a la cohesió social	Una de les mesures és "Confiança internacional": Percentatge de persones que declaren que poden confiar en altres persones.		

Mesurament de qualitat de vida i selecció d'indicadors de Seguretat, Cohesió social i Medi ambient. Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors FNB, WHOQOL-BREF, OCDE Better Life, EUROS-TAT – INE, IDESCAT, ODS i Global Urban Monitoring Framework

Eines de participació, Eines d'avaluació comparativa, Bones pràctiques, ODS i Nova Agenda Urbana.

Del tercer grup, «What we need more of» [Què es necessita més], hi ha poques dades disponibles i la majoria són qualitatives, per la qual cosa és més difícil obtenir-les, però són les que ofereixen un perfil més semblant al que l'ONU defineix com a cohesió social (UN-Habitat, 2019: 27), els «elements que uneixen i mantenen unides les persones en una societat, la suma d'externalitats positives que promouen la confiança mútua i l'equitat en la distribució d'oportunitats entre els individus»: Progrés social, Creativitat, Espais públics segurs, Oportunitats inclusives d'expressió i participació, Recerca qualitativa i Recursos per al seguiment i monitoratge.

2.3. ANALITZAR LA RELACIÓ ENTRE ELS INDICADORS DE CURES I LA CIUTAT CONSTRUÏDA

Per a l'elaboració de la figura que es presenta a continuació s'han agrupat una selecció d'indicadors dels sistemes internacionals de mesurament de Qualitat de vida. S'han seleccionat indicadors de les categories Comunitat, Medi ambient i Seguretat, relacionades amb el tercer grup «Què es necessita més» descrites l'anterior apartat.

COMUNITAT / COHESIÓ SOCIAL

El suport social i les relacions personals amb els amics o veïnat contribueixen al sentit de pertinença. L'indicador de Comunitat està molt relacionat amb l'entorn on es desenvolupen aquestes activitats i relacions, encara que cap dels objectius desenvolupa o inclou explícitament aquest concepte.

A l'FNB (Felicitat Nacional Bruta), a la categoria «Vitalitat de la comunitat», per a l'indicador «Seguretat» es diu que una persona té suficiència si no es declara víctima d'un delictes en els últims 12 mesos i l'indicador «Relació comunitària» inclou conceptes com el sentit de pertinença i confiança en els veïns, vinculació social o sentit de comunitat. En l'edició de 2012 (p.162) es va trobar una relació entre l'augment de la relació comunitària i un millor estat de salut autoinformat.

A Quality of Life–BREF (WHOQOL-BREF), en la categoria «Relacions socials», s'estudien les relacions personals i el suport social.

A l'indicador «Qualitat de vida» (Eurostat), a la categoria d'«Interaccions socials», es mesura voluntariat, ciutadania activa i el suport social com les persones amb què es compta per demanar ajuda i les persones de

què es disposa amb qui discutir assumptes. Únicament el 2013 es va mesurar la «Cohesió social» utilitzant un indicador sobre la confiança en els altres.

L'ONU, al seu Global Urban Monitoring Framework, defensa 5 dominis en els quals figuren diversos indicadors relatius a la consecució de ciutats «Segures i pacífiques» (*Safe and Peaceful*). En la categoria «Cultura» s'inclou l'indicador «Confiança interpersonal» (Percentatge de persones que informen que poden confiar en altres persones).

MEDI AMBIENT / ENTORN FÍSIC

El Medi ambient que contribueix a la qualitat de vida es presenta com el que té espais verds i espais oberts, baixos nivells de soroll i contaminació, així com la garantia d'accés a aigua de qualitat. Els indicadors de l'IDESCAT inclouen informació sobre condicions saludables dels habitatges.

A l'FNB (Felicitat Nacional Bruta), a la categoria «Diversitat ecològica i resiliència», l'indicador «Problemes d'urbanització» es basa en el percentatge de persones que gaudeixen de suficiència autoinformada (considera les preocupacions de les persones enquestades) en temes d'urbanització (congestió de trànsit, espais verds inadequats, falta de carrers per als viants i expansió urbana). Aquest indicador actua principalment com un indicador del desenvolupament urbà sostenible (GNH, 2012: 168).

A Quality of Life-BREF (WHOQOL-BREF), de l'OMS, l'indicador «Entorn físic» examina la visió que la persona té del seu entorn i inclou el soroll, la contaminació, el clima i l'estètica general de l'entorn i si això serveix per millorar o afectar negativament la qualitat de vida. L'indicador «Transport» avalua com el transport disponible permet a la persona dur a terme les tasques necessàries de la vida diària, així com la llibertat de fer les activitats triades.

L'INE segueix les directrius europees sobre la formulació d'indicadors, on el medi ambient i la sostenibilitat són components fonamentals que repercuteixen directament en la qualitat de vida dels individus. S'hi inclouen tres subdimensions: contaminació, sorolls (dos indicadors proporcionats directament pels individus enquestats en l'Enquesta de condicions de vida: un d'ells ofereix informació sobre problemes de contaminació i altres problemes ambientals a la zona en què es viu, l'altre indicador proporciona informació sobre sorolls produïts pels veïns o procedents de l'exterior. Al costat dels indicadors anteriors proporcionats directament per les persones entrevistades s'inclou un indicador objectiu sobre població urbana exposada a contaminació de l'aire –micropartícules PM10, PM2,5– propor-

cionat pel Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic. Aquest indicador està inclòs en la informació de l'Agència Mediambiental Europea, accés a zones verdes i d'esbarjo (indicador subjectiu que mesura la satisfacció amb les zones verdes i àrees recreatives de la zona on viu la persona entrevistada) i entorn ambiental (indicador subjectiu que mesura el grau de satisfacció global amb l'entorn en què viu la persona entrevistada).

Als indicadors de benestar i progrés social d'IDESCAT, pel que fa a l'entorn construït, es recullen diversos indicadors específics que no són presents a les enquestes europees i espanyoles; en l'àmbit mediambiental: contaminació, energia, fauna, gestió de residus. I hi afegeix un àmbit específic sobre habitatge separat de les condicions materials de vida, amb dades de salubritat: problemes d'humitats, manca de llum, contaminació, mitjana d'habitacions per persona.

Directament relacionats amb l'entorn construït, l'ONU, a través de l'ODS 11, proposa registrar els nivells mitjans anuals de partícules fines en suspensió a les ciutats, ponderats segons població i la proporció mitjana de la superfície edificada de les ciutats que es dedica a espais oberts per a ús públic de tots, desglossada per sexe, edat i persones amb discapacitat. Al Global Urban Monitoring Framework s'inclou l'indicador de Qualitat de l'aire (concentració mitjana anual de partícules fines suspeses de menys de 2,5 micres de diàmetre –PM_{2,5}– una mesura comuna de la contaminació de l'aire).

SEGURETAT

La seguretat és mesurada de diverses formes. L'índex de Felicitat Nacional Bruta, Better Life Index de l'OCDE i Quality of Life d'Eurostat, inclouen el registre de delictes i crims, però la seguretat percebuda és l'única dimensió que es repeteix en els indicadors de qualitat de vida vinculada a la nostra relació amb l'entorn construït. La percepció de seguretat («proporció de població que se sent segura en caminar sola a la seva zona de residència després que s'hagi fet fosc»), es considera un indicador subjectiu de benestar (UN-Habitat, 2022: 44) que afecta la forma en què els éssers humans interactuen amb el seu entorn, la seva salut i, en conseqüència, la seva qualitat de vida.

Al 2011 l'OCDE introdueix aquest indicador «*Feeling safe walking alone at night*» (Sentir-se segur/a caminant sol/a a la nit) i el defineix com el «*Percentage of people that they feel safe when walking alone at night in the city or area where they live*» (Percentatge de persones que declaren sentir-se segures en caminar soles de nit a la ciutat o zona on viuen). Afegeix que l'indicador necessita dades de gènere per poder avaluar la desigual-

tat de respostes, i és que les respostes varien, no només desagregant les dades dels enquestats per gènere, sinó també per edat i altres condicions.

Eurostat engloba en la mateixa categoria de seguretat l'econòmica i la física. Dins de la física, figuren dades numèriques sobre delictes i crims, però excepcionalment l'any 2013 s'hi va incloure l'indicador «sensació de seguretat en caminar sol/a a la nit».

L'ONU perpetua aquest indicador a l'ODS 16, incloent l'indicador de «Seguretat percebuda», «Proporció de població que se sent segura en caminar sola a la seva zona de residència després que s'hagi fet fosc»; i al Global Urban Monitoring Framework l'indicador «Seguretat del veïnat» es refereix a la proporció de la població adulta que se sent segura caminant sola al seu veïnat a la nit. La percepció de seguretat es considera un indicador subjectiu de benestar. Afecta la forma en què els éssers humans interactuen amb el seu entorn, la seva salut i, en conseqüència, la seva qualitat de vida.

L'INE inclou dos indicadors objectius: el nombre d'homicidis i el nombre d'infraccions penals recollits del Portal Estadístic del Ministeri de l'Interior i dos indicadors subjectius. Juntament amb la informació objectiva del nombre d'homicidis i el nombre d'infraccions penals, s'inclou informació de l'entorn físic i social en què habiten les persones respecte a la seva seguretat mitjançant l'indicador de la percepció de delinqüència, vandalisme, crims a la zona proporcionada pels mateixos individus en l'Enquesta de condicions de vida.

Adicionalment, en l'edició de 2013 del Mòdul sobre Benestar de l'Enquesta de condicions de vida, s'hi va introduir la mateixa pregunta que els altres sistemes internacionals: «*Se sent segur caminant a soles de nit a la zona on viu?*». Cal tenir en compte que el sexe incideix especialment en la vivència de seguretat en els desplaçaments a peu, d'acord amb els resultats que va obtenir el percentatge de dones que declaren sentir-se molt insegures (8,2%) i el percentatge d'homes (2,2%) que van manifestar el mateix nivell de seguretat. A més, segons l'edat, els percentatges de persones que declaren sentir-se una mica insegures o molt insegures s'incrementen amb l'edat, assolint els valors màxims en les persones de 65 i més anys (INE, 2013). A Barcelona, el 15,8% de les dones vianants consideren que caminar per la seva ciutat és poc o gens segur (IERMB, 2020, p.22-23), encara que segons dades del 2019 de l'IERMB, l'Hospitalet de Llobregat no és ni de lluny el gran municipi metropolità que més població valora amb menys de 5 punts, en una escala de 0 (cap seguretat) a 10 (molta seguretat), la seguretat del seu barri, sinó que ocupa la cinquena posició de la classificació per darrere de Badalona, Barcelona, Santa Coloma de Gramenet i Sant Cugat del Vallès.

L'IDESCAT presenta un enfocament diferent: com a dades objectives, l'IDESCAT mesura els fets contra el patrimoni (robatoris, furtis, danys, estafes, etc.) i víctimes mortals per accidents de trànsit. La percepció del nivell de seguretat del municipi es mesura a través del percentatge de persones que opinen que la seguretat del municipi ha millorat el darrer any i si han deixat de fer coses per por de ser víctimes d'un delicte (Font: Enquesta de seguretat pública de Catalunya).

A l'any 2007 l'Institut Català de les Dones va publicar *Estadístiques sota sospita. Proposta de nous indicadors des de l'experiència femenina* (CAR-RASCO BENGIOA, C.: 66), amb una proposta de nous indicadors a incorporar en les polítiques públiques i estadístiques oficials, com a «*imprescindible, per continuar avançant en la visibilitat de les dones, les seves circumstàncies vitals i el reconeixement social de les seves aportacions*». La proposta d'indicador "Percepció de la violència segons el barri on es viu" es va pensar per introduir en l'Enquesta anual de seguretat pública a Catalunya, però gairebé 30 anys després, aquesta és una enquesta totalment enfocada a la criminalitat, que no va introduir la connexió entre la planificació i el disseny urbà amb la percepció de seguretat o inseguretat de les dones.

3. LA CIUTAT CUIDADORA QUE VOLEM

Christine de Pizan va escriure, entre desembre de 1404 i abril de 1405, *La cité des femmes* [La ciutat de les dames], obra en la qual «va defensar la capacitat intel·lectual de les dones i el seu dret a accedir a la universitat i la política». En l'obra l'autora relata la seva trobada amb tres altes dames (la Raó, la Rectitud i la Justícia) amb les quals dialoguen sobre el menyspreu que els homes senten per les dones i, en paral·lel, «*consttrueixen una ciutat amb l'objectiu de ser habitada únicament pel sexe femení. Pizan concep la ciutat com un espai de sororitat*» (GODAYOL, P., 2024).

Gairebé 600 anys després, al 1994-95, la Comissió de la Unió Europea va subvencionar un projecte de recerca per realitzar una avaluació de la situació actual de les dones a les ciutats basant-se en una anàlisi de cinc temes prioritaris (planejament urbà i desenvolupament sostenible, seguretat, mobilitat, habitat i equipaments locals, estratègies), i al 1996 es va publicar la Carta Europea de la Dona a la Ciutat. Moltes més iniciatives, siguin congressos, publicacions o projectes que vinculaven el gènere amb la ciutat i l'urbanisme, al llarg dels anys i de les geografies, es poden consultar amb detall en el capítol, «De qui hem après: la nostra genealogia de l'urbanisme feminista» del llibre *Urbanisme feminista. Per una transformació radical dels espais de vida* (Col·lectiu Punt 6, 2019), en què repassen com va evolucionar l'urbanisme de gènere.

Volem centrar-nos específicament en el sorgiment del terme explícit «ciutats cuidadores», la cronologia del qual no està gaire clara, tot i que apareix en l'àmbit internacional i estatal a partir dels anys 2000. L'any 2013 l'Associació mundial de les grans metròpolis (anomenada *Metropolis*) convoca la seva reunió anual amb el títol innovador de Caring Cities. El seu president definia el concepte en el missatge de benvinguda com a «ciutats més humanes, cosa que significa que estenen la mà, però també que els ciutadans i les ciutats estan units i mútuament vinculats per la responsabilitat, el compromís, la capacitat resolutiva i l'acció» (HUCHON, J-P., 2013: 2). No obstant això, només es veuran descripcions més vinculades a polítiques concretes anys més tard: Begoña Pernas i Marta Román publiquen l'article «Ciutats cuidadores, ciutats cuidades» (2015), que citem a l'inici d'aquest text; Blanca Gutiérrez Valdivia publica un text a *El País* (2016), on proposa el concepte ciutat cuidadora: «*davant la ciutat funcionalista, les Smart Cities o altres paradigmes allunyats de la realitat de les persones*» i el 2018 publica l'article «De l'urbanisme androcèntric a la ciutat cuidadora» en el número especial de la revista *Hàbitat i Societat. Aportacions feministes a les architectures i les ciutats per a un canvi de paradigma*; M.ª Ángeles Durán publica al llibre *Qui cuida a la ciutat? Apunts per a polítiques urbanes d'igualtat* (Rico & Segòvia ed., 2017) un capítol titulat «Ciutats que tenen cura» i declara que «els projectes encaminats a millorar el modest benestar quotidià de la població» no són atractius comercialment i que «*encara no hi ha una arquitectura definida per la seua utilitat pel 'cara a cara amistós' en les noves ciutats, que albergaran una important proporció d'habitants d'edat madura o avançada, amb abundància de llars unipersonals i escassetat de dones joves en les llars, disponibles per a la cura gratuïta, extensiva i intensiva, de les famílies*» (DURÁN, M., 2017: 101).

La ciutat (no) cuidadora es detecta en l'absència d'espais per a aquest «benestar quotidià», tan ben reflectits a través d'iniciatives en les quals es diagnostica l'espai urbà des de la perspectiva de gènere i que semblen una cartografia dels no-llocs de Marc Augé (2017), com els Mapes de la ciutat prohibida (Basauri 2002, Bilbao 2010 o Irun 2011, entre altres) o els Mapes de la por (Valladolid 2019 «concebut com una eina estratègica per a la prevenció i l'eliminació del risc en l'espai públic i per aconseguir un espai públic més segur, més amable, més sostenible i amb més qualitat de vida per als seus habitants», Pamplona 2021, Zamora 2022 o Pontevedra 2022). Al *Manifest de les Cures* (The Care Collective, 2021) es defensa que «els espais públics són cabdals per a la construcció de comunitats que tenen cura perquè són igualitaris i accessibles per a tothom, i poden fomentar la convivència, les interconnexions i el sorgiment de la vida comunitària» (p. 66). El pedagog italià Francesco Tonucci sol citar en les seves xerrades les paraules d'un nen de deu anys del Consell de Nens i Nenes de la Municipalitat de Rosario, a Argentina: «És important cuidar l'espai públic perquè, per a molts, és l'únic» (2017). És a dir, la ciutat cuidadora que

defensem tindrà una xarxa d'espais públics o d'accés públic, que ofereixin condicions per al descans, la cura o els llaços comunitaris.

Com hem analitzat al llarg de l'article, els indicadors de benestar existents relacionats amb l'espai urbà construït a penes mesuren la presència de la por. Ens indiquen si les persones que són enquestades temen caminar a la nit en el seu entorn, i més que ser un indicador de seguretat ho és d'inseguretat o de falta de seguretat. Critiquem que no hi hagi un indicador de cura, on les persones enquestades puguin relatar sensacions de benestar a l'espai urbà i que, entre tots, puguem tenir una idea més justa de la qualitat de vida en els espais urbans.

El camí transcorregut des de l'aparició del PIB com a eina per mesurar la qualitat de vida fins a poder disposar d'indicadors que valorin el benestar i siguin sensibles a les cures ha durat prop de cent anys. Actualment, però, ens trobem només a l'inici d'una nova manera d'entendre la vida a les ciutats i, per tant, de fer servir nous indicadors que ens ajudin a valorar millores i a promoure-les tant en la gestió de la ciutat com en el seu disseny.

Els indicadors que hem pogut veure mantenen, en general, un comú denominador pel que fa referència a la ciutat construïda: no qüestionen l'entorn urbà i no és tingut en compte per a la valoració de la qualitat de vida. Són indicadors que tenen certes mancances produïdes per la limitació de l'enfocament des d'on són formulats.

És una perspectiva que parteix d'una realitat que no és qüestionada, inclosa la realitat urbana, i que només està oberta a valorar aquells aspectes que incideixen negativament sobre la realitat que contempla. D'aquesta manera, es mostra insensible a promoure i valorar millores, perquè només detecta i vol minimitzar aspectes negatius.

Aquest plantejament, que podríem anomenar passiu-negatiu, atès que accepta passivament la realitat i només vol millorar aspectes definits com a negatius, es va veure qüestionat per les aportacions de l'urbanisme feminista i per la idea de ciutats cuidadores. Aquestes noves aportacions, més alineades amb una visió que podríem anomenar activa-positiva, cerquen transformar la ciutat en un espai que promogui la qualitat de vida, tenint en compte les cures, i no minimitzar els factors que la limiten.

Així, les cures esdevenen un element clau de l'espai urbà i és per això que volem fer palesa la necessitat de disposar de nous indicadors que s'adeqüin a aquest punt de vista i serveixin per veure de quina manera una ciutat promou el benestar dels seus habitants i és sensible també a les cures.

En referència al fet que la majoria de propostes (millora de ciutats, indicadors, etc.) hagin hagut de ser proposades i avalades per organismes

internacionals i posteriorment anar descendint fins ser adoptades pels governs locals, es produeix un biaix que no volem deixar d'assenyalar. El fet d'adoptar marcs de referència internacionals que parteixen de models de ciutats i de societats concretes condiciona tant els diagnòstics com els criteris d'intervenció que poden ser proposats posteriorment, atès que es basen en models de ciutats d'unes característiques concretes que, sovint, coincideixen amb ciutats on la vida està regulada per una economia capitalista i on tenen el protagonisme determinats col·lectius socials que gaudeixen de certs drets i de privilegis concrets. Aquests models resulten poc sensibles, en el millor dels casos, a col·lectius i models de vida alternatius.

A més a més, el fet que la majoria de projectes que aterrin localment ho facin amb mirades i criteris vinguts de fora que esdevenen estàndards fa que sigui molt costós legitimar projectes gestats des de sota, que posin en valor els criteris de les persones que els protagonitzen. L'escàs recolzament que les administracions donen a projectes autogestionats relacionats amb les cures n'és un exemple.

Finalment, l'altre aspecte que volem comentar és el paper pràcticament nul que la ciutat construïda ha tingut en aquest procés d'humanitzar les ciutats. D'igual manera que la realitat social ha estat acceptada sense qüestionar-la i s'han creat indicadors per controlar només el descens dels aspectes negatius, la construcció de la ciutat des d'un punt de vista urbanístic també ha romàs sense ser qüestionada, seguint sovint un doble criteri de mercantilització d'espais i control social. Així, ni s'ha contemplat ni s'ha avaluat de quina manera les ciutats poden ser dissenyades per promoure el benestar dels seus habitants. És per aquest motiu que els indicadors disponibles no tenen relació amb l'espai construït, més enllà d'un parell de referències puntuals.

Tal com ens recorda la psicologia ambiental, l'entorn té un paper important tant en el modelatge dels individus com en les relacions socials que aquests poden mantenir. En aquest sentit, l'impacte que la ciutat construïda pot tenir en la qualitat de vida és quelcom cada vegada més estudiat i que no pot ser ignorat ni en el seu disseny ni a l'hora de valorar com d'orientat al benestar dels seus ciutadans està dissenyat un espai urbà. Per aquest motiu, cada vegada és més urgent disposar d'indicadors que mesurin aquesta dimensió urbana.

3.1. PROPOSTA D'INDICADOR

Amb la incorporació de la nostra proposta, l'únic indicador que actualment s'inclou majoritàriament als sistemes estudiats que relaciona l'entorn construït i la qualitat de vida contindria dues preguntes relacionades amb dos

enfocaments. D'una banda, seguint amb el passiu-negatiu obtindríem informació sobre espais hostils i, d'una altra, seguint amb l'actiu-positiu obtindríem informació sobre espais cuidadors:

1. *Pregunta a fer a l'enquestat/da: «Se sent segur/a caminant a soles de nit a la zona on viu?»*

La percepció d'inseguretat física a través del caminar nocturn es refereix a un moviment lineal (caminar) i pot evidenciar un entorn hostil (aquesta pregunta és la que es fa servir actualment a tots els sistemes d'indicadors estudiats).

2. *Pregunta a fer a l'enquestat/da: «A la zona on viu, hi ha espais urbans o mobiliari urbà on poder descansar o cuidar altres persones?»*

La percepció de seguretat a través de la permanència en espais urbans i elements de descans d'ús públic, es refereix a una pausa, una 'pausa urbana' dins del ritme accelerat del dia a dia, i pot evidenciar un entorn cuidador (aquesta pregunta és la nostra proposta a afegir a tots els sistemes d'indicadors estudiats).

Considerem amb aquesta pregunta qualsevol element urbà de descans, però volem fem una 'oda al banc' com a element paradigmàtic d'un espai urbà cuidador quotidià, no pas com un espai d'oci. *«Hi ha un element del mobiliari urbà, modest, singular i eloqüent que sol parlar amb propietat de la nostra vida als espais públics: un banc»*, escriu Marta Fonseca a *El*

Exemple de banc col·lectiu al centre urbà (Saragossa capital), on el missatge és «tots pertanyem a aquest espai». Font: Irene Quintans Pintos

País (2016). «Són presències abnegades que tenen cura de nosaltres i han d'estar als llocs on vivim amb la voluntat d'acompanyar, facilitar, donar suport, acostar, suportar, connectar, el descans entre trajectes, les trobades pactades o fortuïtes».

Però això només s'esdevé si l'espai que crea el banc és confortable, si és a prop del nostre trajecte, si està dissenyat com un microrefugi climàtic (amb ombra, amb verd pròxim...), si té ergonomia, accessibilitat, comoditat i no pateix del disseny hostil que elimina recolzaments, que interromp les superfícies contínues on acomodar-se, que el vesteix amb superfícies o que hi incorpora ressalts perquè no vulguis estar-hi gaire temps... fins i tot, un disseny que aculli.

Per últim presentem, a tall de resum, una taula amb els indicadors actuals relacionats amb la seguretat, descrits a l'apartat anterior, i la nostra proposta d'incorporació d'un de nou:

Exemple de l'hostilitat d'un mur en un edifici residencial a São Paulo (Brasil), que podria funcionar com a element puntual per al descans, però el missatge que llança és «no t'hi apropis, no ets benvingut». Font: Irene Quintans Pintos

Sistemes d'indicadors	Categoria	Indicadors existents d'entorns hostils	Indicador proposat d'entorns cuidadors
OECD Better Life Index / Índice para una vida mejor	Seguretat	Taxa d' homicidis	Permanència en espais urbans i elements de descans d'ús públic
		Sentiment de seguretat en caminar a soles a la nit (+15 anys)	
EUROSTAT Qualitat de Vida i INE Indicador Multidimensional de Qualitat de Vida	Seguretat física	Delictes registrats per la policia	
		Crim, violència o vandalisme a la zona (EU-SILC)	
		Sensació de seguretat en caminar només a la nit (*2013)	
IDESCAT Indicadors de benestar i progrés social	Seguretat i transport	Percepció del nivell de seguretat del municipi	
		Fets contra el patrimoni (nombre)	
		Víctimes mortals per accidents de trànsit (nombre)	

Taula amb proposta de nou indicador de seguretat a incorporar als Sistemes d'indicadors existents de Qualitat de vida. Font: Elaboració pròpia

Adicionalment a aquestes dades estadístiques, seria interessant realitzar un mapa en el qual, en comptes d'assenyalar la presència de bancs/ espais de descans, se'n destaqués la seva absència, la qual cosa ens donaria de forma clara la localització d'espais on el descans no es permet. Es podria fer, així mateix, un mapa d'elements hostils, pensats i construïts per evitar el descans. Existeix una iniciativa en aquest sentit duta a terme per la Fundació Arrels que cartografia, a través d'un mapatge col·laboratiu, alguns dels elements arquitectònics hostils a la ciutat. Aquests elements, en la seva majoria, són bancs individuals que substitueixen els antics bancs grupals, i que estan pensats per evitar poder dormir-hi. La resta d'elements estratègicament disposats contra les persones sense llar que figuren al mapa són: doble esglaó, esglaó, reixes, rampa, tanques, barra de ferro, mur i pilons. La nostra proposta de mapa inclouria, a més d'aquests elements circumscrits a l'àmbit de les persones sense llar –tot i que tenen impacte sobre altres col·lectius i activitats– recollir elements que atemptin contra la qualitat de vida i les cures de tota la ciutadania evitant el descans.

També seria interessant analitzar si la ubicació de nous bancs en espais considerats hostils i no hostils generen usos diferents, posant en valor la importància de l'espai més enllà de la presència de bancs.

4. ANALITZANT ELS SISTEMES DE POLÍTIQUES PÚBLIQUES DE CURES A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

El Pla director del Verd Urbà de l'Hospitalet de Llobregat, que inclou el Pla director de l'Arbrat, pretén fer augmentar la massa vegetal de la ciutat i, en concret, dotar-la d'un arbrat que millori la qualitat de vida associada a l'ambient urbà. Tal com podem llegir a la web municipal «L'arbrat de les ciutats contribueix de manera decisiva en la qualitat ambiental i, per tant, en la qualitat de vida de les persones pels seus beneficis ambientals, socials i per a la salut de la població».

Malgrat aquesta declaració d'intencions, el cert és que la ciutat continua tenint, amb una població de 287.311 i una densitat de 21.343,3 hab/km², només 37.495 arbres, a l'any 2022. Segons les dades de l'Anàlisi de sistemes de zones verdes i espais lliures (GENCAT, 2017), dels 23 municipis de tot Catalunya que tenen més de 50.000 habitants, 9 tenen superfície de zones verdes per habitant inferiors a 10m². L'Hospitalet de Llobregat i Santa Coloma de Gramenet estan al capdavant dels municipis de Catalunya de més de 50.000 habitants amb menys espai verd per habitant (5,57 m²/habitant). El mateix informe publicat a l'any 2022 fa el comptatge de les zones verdes de superfície inferior a 5.000 m², per compte de l'indicador oficial dels documents de la Unió Europea *The percentage of citizens living within 300m of public green urban areas > 5000 m2 and public green urban areas of any size* (European Common Indicators, 2003: 167). No obstant això, «el departament municipal que s'encarrega del tema (EPHUS - Llicències activitats i Obres, Urbanisme) comptabilitza com a zones verdes espais que són molt urbanitzats, com la plaça de l'Ajuntament» (Blog Hospitalenc, 2021) i, atès que molts dels arbres plantats substituïnt arbres adults són joves i poc voluminosos, tot apunta que la massa arbòria total ha minvat. Així, l'indicador arbre/habitant no reflectiria ni la quantitat de verd urbà ni permetria calcular els beneficis associats en termes de qualitat de vida.

Sobre l'Estudi amb perspectiva de gènere d'espais públics sense resoldre voldríem fer les següents consideracions en referència a alguns dels criteris que fa servir i a la seva utilitat pràctica real.

Tot i estar pensat a 10 anys vista i amb l'objectiu de poder ser avaluat al llarg del temps, a un any de la seva publicació, l'urbanisme de la ciutat continua sent projectat i executat com abans, havent fet cas omís de les propostes de l'estudi. Recordem que, entre altres projectes transformadors, acaba de ser aprovat definitivament el PDU Biopol - Granvia, al qual bona part de la població de la ciutat s'oposa radicalment perquè suposaria posar la ciutat al servei d'inversors immobiliaris allunyant-se de les necessitats reals dels habitants de la ciutat.

A més del fet que l'Ajuntament no ha pres gaire en consideració aquest

projecte elaborat pel mateix Ajuntament i Contorno Urbano, és un projecte que pateix diversos biaixos que volem posar de manifest, amb l'objectiu d'ajudar a comprendre millor els indicadors que se'n desprenen.

La perspectiva de gènere és una de les mirades possibles que, tot i que és actualment molt interessant i necessària, no contempla tots els aspectes referents a la qualitat de vida relacionada depenent de l'espai urbà. Si les úniques diferències que contemplem són de gènere –«*el subjecte universal que homogeneïtza totes les necessitats, drets i voluntats és masculí i cal trencar aquesta realitat*» (Zaida Muxi, cita dins l'estudi)– queden excloses, a priori, altres transformacions de l'espai que siguin sensibles a les diferències culturals, econòmiques, generacionals, etc.

El concepte 'espai no resol't ens resulta massa ambigu [«Considerem espais públics sense resoldre aquells que per la seva configuració actual no responen a les necessitats de la població i que poden generar inseguretat, desplaer, incivisme o desigualtats.»], perquè assumeix que un espai es pot resoldre, amb tots els biaixos que això implica: resol't per sempre?, resol't a totes hores?, resol't per a tothom?, resol't sota tots els criteris possibles?... A més a més, si els espais accepten múltiples usos sincrònics i diacrònics, quins d'aquests usos caldria prendre com a referència per a la seva transformació?

Una altra qüestió és que els conceptes centrals del projecte, inseguretat, desplaer, incivisme i desigualtat, són quatre conceptes que estan redactats en negatiu, antiga estratègia de la qual ja hem mostrat els inconvenients. Tot i ser possible invertir el punt de vista i redactar-ho en positiu, per a qui hauria de ser segur, plaent, cívica i igualitari un espai? Sembla que fer servir aquests criteris entra en conflicte amb l'objectiu plural i amb la diversitat social que persegueix l'estudi. Per tant, els indicadors que ofereixen a l'estudi han de ser vistos sota aquests biaixos i tenint en compte totes les parcialitats en què es fonamenten.

En referència a l'adhesió al «Projecte Cap a un nou sistema de públic de cures a la comunitat» de la DIBA considerem que el projecte entén les cures des d'una perspectiva únicament professional i havent de ser regulades des de l'administració, relacionant-les amb l'economia i restringides a les d'alguna persona concreta, en la línia de l'atenció social domiciliària, la tele-assistència, els recursos d'atenció a la petita infància i a les famílies i el suport a les persones cuidadores. Les cures sempre són «proporcionades per» i van «adreçades a» una persona individual. No es contempla que la comunitat proporcioni ni rebi cures perquè l'enfocament és individualista, basat en una iniciativa *professionalitzadora*, de manera que tampoc no presenta relacions directes amb l'urbanisme i no permet fer propostes en què la manera com és construïda la ciutat pugui tenir incidència en les cures.

Sobre els milions d'euros NextGenerationEU només podem dir que tots els processos estan en marxa i que encara és aviat per valorar-los. Sí que estem d'acord, en general, en els objectius que justifiquen els projectes. Que la ciutat sigui de les persones i per a les persones, que hi hagi zones verdes més a prop de la ciutadania, que hi hagi més enllumenat públic, que millori el servei de transport públic, que hi hagi més metres de car-rils bici, etc. Caldrà veure, això sí, quins indicadors són fets servir per avaluar l'execució de tots aquests projectes.

4.1. ELS ELEMENTS DE DESCANS A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

A l'*Estudi amb perspectiva de gènere d'espais públics sense resoldre* (2022) s'afirma que «un espai públic resolt amb perspectiva de gènere és un espai flexible, que disposa de mobiliari urbà que ofereix diferents usos i és incl-siu amb diversitat de persones acomplint múltiples activitats al llarg del dia» (Contorno Urbano, 2022: 29).

Tanmateix, les característiques dels espais analitzats per l'estudi són nega-tives. Copiem el diagnòstic que van fer pel que fa a l'habitabilitat dels espais públics analitzats: *«es considera majoritàriament que hi ha pocs bancs o espais per asseure's i que els que hi ha no estan distribuïts de manera equitativa per l'espai i tenen configuracions que dificulten la soci-abilització. També s'ha observat que no tots els espais estudiats tenen ele-ments que protegeixin del sol, vent i pluja. L'arbrat, que es considera en tots els casos sempre insuficient, no va associat als espais per seure ni als camins per on passejar dels diferents parcs i places. Puntualment, s'ha vist alguna pèrgola que permet protecció solar però no aixopluc»* (Con-torno Urbano, 2022: 88).

Un dels espais senyalitzats amb més elements «no resolts» és el barri de la Florida, i coincideix amb l'estudi de l'IERMB (2020), que calcula un índex de vulnerabilitat urbana a l'Àrea metropolitana de Barcelona (anys 2015, 2016 i 2017). En referència a l'Hospitalet, apareix a la llista de les unitats territorials més vulnerables: la Florida se situa al cinquè lloc el 2015, sisè lloc el 2016 i setè lloc el 2017. Pubilla Cases és al desè lloc el 2017.

Aportem, a tall de reflexió, un titular de premsa de novembre de 2020 que alertava sobre «l'última moda d'alguns incívics de l'Hospitalet: Si hi ha dos bancs i som tres, doncs n'arrenco un altre i el poso amb els altres dos» (*El TOT*, 2020). L'article es basa en publicacions extretes de les xarxes socials, com una de concreta que fa referència al mobiliari urbà de la plaça de l'Alzina, del barri de Pubilla Cases: *«Una altra vegada. Hola grup. Això és a la Plaça de l'Alzina. Al·lucinant anem. Que estic amb amics/gues i som tres i només dos bancs? No passa res. Arrenca'n un i el poses amb els altres dos. En fi, ric per no plorar.»* El subtítol de la notícia diu, en to jocós,

que «el següent pas potser serà, que si a un a la seva terrassa li falten un parell de cadires, doncs... per què m'haig de desplaçar a l'Ikea?, pujo un parell de carrers i tema arreglat».

Tenim clar que el problema no és portar cadires extra sinó les condicions de l'espai urbà, que ha de ser millorat seguint, per exemple, algunes de les propostes de millora de l'Estudi del 2022. Fem servir com a exemple una foto on les senyores han trobat una solució per resoldre el nombre d'espais necessaris per descansar i xerrar. Però el banc aquí és anecdòtic, el que és realment important és l'espai que envolta el banc, un lloc que elles han triat per compartir les seves vivències i on se senten segures, fins i tot a la nit (amb persones caminant a les proximitats), paviment cuidat, elements vegetals (i el mar).

*Espai de descans nocturn: mobiliari urbà i cadires de les usuàries (Mazarrón).
Font: Irene Quintans Pintos*

A l'*Estudi*, al capítol de Propostes de millora, s'inclouen diverses accions relacionades; en seleccionem algunes:

- Categoria «Habitabilitat»: fomentar la instal·lació d'infraestructures d'ombreig temporals i aixopluc en places i parcs, vetllar per dispo-

sar de mobiliari urbà ergonòmic i accessible per a totes les edats.

- Categoria «Confort visual»: dissenyar espais públics de qualitat i atractius, disseny espais públics flexibles, prioritzant la diversitat d'usos.
- Categoria «Seguretat»: neteja diària dels espais amb més ús –els espais bruts atrauen conductes incíviques–, foment d'activitats amb diferents horaris per augmentar la vigilància informal i la presència de persones a l'espai públic, afavorir mobiliari i zones verdes que permetin una visió àmplia i sense obstacles als espais públics, reforçar el sistema de control d'avaries i espais mal il·luminats.
- Categoria «Flexibilitat d'usos»: tipus, quantitat i qualitat del mobiliari urbà, detecció de zones amb carencies de mobiliari (bancs, zones de joc...), instal·lar mobiliari multifuncional i adaptable, dissenyar els espais per fomentar el màxim possible d'usos diferents mitjançant infraestructures flexibles i mobiliari, mesurar l'activitat quotidiana a l'espai.
- Categoria «Diversitat i convivència»: detectar i reforçar els espais públics quotidians i/o comunitaris, afavorir el disseny d'espais públics que propiciïn activitats i usuaris plurals (d'edat, gènere, procedència, etc.)

Tot i això, tot i que a l'Hospitalet hi ha més de 7.500 bancs instal·lats en carrers, places i parcs de tota la ciutat, l'any 2020 l'Ajuntament va renovar més de 1.700 bancs i cadires a tots els districtes, i al gener de 2023, amb posterioritat al diagnòstic d'espais no resolts, es van substituir més de 300 bancs: 76 bancs de la rambla de Just Oliveras/rambla de la Marina (Centre), els 162 de l'avinguda de Carmen Amaya (Gornal), 49 del passeig

Bancs a la plaça de l'Hortet (L'Hospitalet de Llobregat): el missatge és «espai de pausa amb motos, soroll, inseguretat per a jugar i paisatge motoritzat». Font: Cristóbal Jaime Ortega Adell

de Bellvitge, 4 unitats de l'avinguda d'Amadeu Torner, 10 de l'avinguda de Can Serra, 5 de l'avinguda del Doctor Ramon Solanich i Riera i 12 de la plaça de les Germanes Ocaña; retirant el mobiliari urbà que no complís els criteris d'accessibilitat, que estableixen una alçada mínima entre el sòl i l'assentament, a més de la presència de braços als laterals, segons fons municipals.

La idea que defensem no és que el banc regenera l'espai al seu voltant, sinó que la recuperació d'un espai urbà pot tenir com a element indicador l'ús dels seus espais de descans. No només volem mostrar la importància dels espais de descans, volem elevar-los a la categoria d'indicators, seguint la justificació teòrica exposada.

5. CONCLUSIONS

Avaluar la qualitat de vida és complex. Els indicators poden ser molt útils, però necessitem que siguin sensibles als criteris reals de la vida i les cures. La ciutat construïda té un paper actiu sobre les vides, cal urbanitzar amb criteri social perquè el seu impacte sumi qualitat.

Necessitem mirades *desindividualitzadores*, que posin en valor el paper de les comunitats. El preu per viure a una ciutat (vs vida rural, p. ex.) no hauria de ser malviure. Cal disposar de criteris per avaluar i projectar ciutats i aquests criteris han de seguir enfocaments actius-positius. Descansar, interrompre el flux de manera voluntària trenca els automatismes i permet mantenir l'autonomia de trànsit espacial. La ciutat no és una xarxa de vies amb habitatges als voltants, és un espai de vides i de ritmes diferents amb vies que el travessen.

Posar l'espai públic al servei dels veïns és essencial per a mantenir la vida en comunitat. Garantir que els espais puguin acollir 'pauses urbanes' i tenir el potencial de ser 'espais de cura' s'hauria d'eleva a la categoria d'indicador internacional i de dades bàsiques per avaluar la qualitat de vida.

En referència a l'ús d'indicators i a l'anàlisi feta en aquest article volem afegir una consideració sobre el seu fonament. Els indicators són una eina essencialment quantitativa, perquè cerquen estimar variacions d'un fenomen a partir d'una operativització que el fa mesurable de determinada manera.

La qualitat de vida és un fenomen que acostuma a ser abordat a través d'indicators i és per aquest motiu que part de la nostra anàlisi se centra a recollir-ne l'evolució. Hi ha un debat sobre la conveniència d'utilitzar indicators per a abordar determinats objectes d'estudi, centrat en la possible desnaturalització de l'objecte en el moment que és operativitzat per ser

valorat quantitativament.

També hi ha un debat sobre la possibilitat de distingir entre indicadors quantitatius i qualitatius, sent els indicadors, per definició, una eina quantitativa. El principal argument exposat contra aquesta distinció és que mesurar qualitats no transforma l'indicador en qualitatiu.

La nostra proposta d'indicador no intenta resoldre aquests debats, només intenta introduir la necessitat d'atendre el paper de la ciutat construïda en la manera d'entendre la qualitat de vida i les cures d'una societat als sistemes d'indicadors actualment establerts a nivell internacional. Creiem que introduint aquest aspecte urbanístic es promou la mirada positiva-activa que defensem a l'article. I estem convençuts que si aquest indicador arriba a formar part dels indicadors internacionals, estarem més a prop d'aconseguir dissenyar ciutats més cuidadores.

Si l'avaluació de la qualitat de vida continuarà fent-se amb indicadors o s'obrirà la possibilitat de repensar la idoneïtat d'aquesta metodologia és una qüestió que podria ser abordada en un futur article.

6. BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat. *Anuari estadístic de la Ciutat de L'Hospitalet 2022* [en línia]. L'Hospitalet de Llobregat, 2023
Disponible a: <<https://www.l-h.cat/utills/obreFitxer.aspx?Fw9EVw48XS7I1U-60XBm31U2PbGXqazAHnITIurbGhOINRkqazB>>. [Consulta: 1 maig 2024]

Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat. *Baròmetre municipal* [en línia].
Disponible a: <https://www.l-h.cat/laciutat/264540_2.aspx>. [Consulta: 1 maig 2024]

Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat - Fundació Contorno Urbano. *Estudi amb perspectiva de gènere d'espais públics sense resoldre* [en línia]. 2022
Disponible a: <<https://www.l-h.cat/gdocs/d183746.pdf>>. [Consulta: 15 abril 2023]

Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat. «Fons NextGenerationEU» [en línia].
Disponible a: <<https://fng.l-h.cat/>>. [Consulta: 1 maig 2024]

Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat. *Pla Director del Verd Urbà de l'Hospitalet de Llobregat 2018-2028* [en línia]. L'Hospitalet de Llobregat, 2018
Disponible a: <https://www.l-h.cat/webs/mediambient/1217659_2.aspx?id=2>. [Consulta: 1 maig 2024]

Ambiente Italia Research Institute. *European Common Indicators. Towards a Local Sustainability Profile*. Milan, Ancora Arti Grafiche, 2003, p.167
Disponible a: <https://www.gdrc.org/uem/footprints/eci_final_report.pdf>. [Consulta: 01 maig 2024]

ANTÓN-ALONSO, Fernando; CRUZ, Irene; PORCEL, Sergio. *La vulnerabilitat urbana al Besòs* [en línia]. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), 2020
Disponible a: <https://www.institutmetropoli.cat/wp-content/uploads/2021/06/Vulnerabilitat-residencial_actualitzacio-Agenda-Besos_1.pdf>. [Consulta: 1 maig 2024]

ARENAS, Manuel. «Bellvitge: el barri de l'Hospitalet amb més espais més mal dissenyats per a les dones» 2022 [en línia]
Disponible a: <<https://www.elperiodico.cat/ca/hospitalet/20220513/hospitalet-llobregat-bellvitge-barri-espais-no-segurs-dones-13646911>>. [Consulta: 01 maig 2024]

CARRASCO, Cristina. Estadístiques sota sospita: proposta de nous indicadors des de l'experiència femenina. Barcelona, Institut de les Dones – Col·lecció Eines 7, 2007 [en línia]
Disponible a: <https://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_eines07.pdf>. [Consulta: 01 maig 2024]

Commission of the European Communities. «Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. GDP and beyond Measuring progress in a changing world. COM (2009) 433 final» [en línia]. Brussel·les, 2009
Disponible a: <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0433:FIN:EN:PDF>>. [Consulta: 15 novembre 2023]

Col·lectiu Punt 6. *Por una transformación radical de los espacios de vida*. Barcelona, Editorial Virus, 2019

Diputació de Barcelona. «Projecte Cap a un nou sistema de cures a la comunitat» [en línia].
Disponible a: <<https://www.diba.cat/web/pam-2020-2023/cap-a-un-nou-sistema-public-de-cures-en-la-comunitat>>. [Consulta: 1 maig 2024]

DOMÍNGUEZ, Manuel. «Els parcs a l'Hospitalet: pocs i petits» [en línia] a/en: *Local-Mundial* 2021
Disponible a: <<https://localmundial.blogspot.com/search/label/zones%20verdes>>. [Consulta: 01 maig 2024]

DURÁN, Mª Ángeles, «Ciutats que tenen cura» [en línia] a/en: RICO, Maria Nieves; SEGOVIA, Olga (eds.). *¿Quién cuida en la ciudad? Aportes para polí-*

ticas urbanas de igualdad. Santiago de Chile: CEPAL (Comisión Económica para América Latina y el Caribe) / Naciones Unidas, 2017, p. 91-116
Disponible a: <<https://digital.csic.es/handle/10261/333432>>. [Consulta: 01 maig 2024]

El TOT l'Hospitalet- Baix Llobregat. «La última moda de algunos incívicos de l'Hospitalet: 'Si hay dos bancos y somos tres, pues arranco otro y lo pongo con los otros dos'» 12/11/2020. Disponible a: <<https://www.tot-hospitalet.cat/hospitalet/la-ultima-moda-de-algunos-incivicos-de-lhospitalet-si-hay-dos-bancos-y-somos-tres-pues-arranco-otro-y-lo-pongo-con-los-otros-dos/>>. [Consulta: 01 maig 2024]

Eurocultures, Fopa, Groupe Cadre De Vie, Praxis, Seirov-Nirov. «Buena práctica: La Carta Europea de la Mujer en la Ciudad, Bruselas (Bélgica)» [en línia] a/en: *Biblioteca CF+S. CIUDADES PARA UN FUTURO MÁS SOSTENIBLE* 1994
Disponible a: <<http://habitat.aq.upm.es/bpn/bp018.html>>. [Consulta: 01 maig 2024]

European Parliament. Conferència «*Beyond GDP: Measuring progress, true wealth, and the well-being of nations*» [en línia]. Brussel·les, 2007
Disponible a: <<https://speech-repository.webcloud.ec.europa.eu/speech/beyond-gdp-measuring-progress-true-wealth-and-well-being-nations-0>>. [Consulta: 15 maig 2023]

European Statistical System. *Sponsorship Group on Measuring Progress, Well-being and Sustainable Development Group*. Final Report adopted by the European Statistical System Committee [en línia]. 2011
Disponible a: <<https://unstats.un.org/unsd/broaderprogress/pdf/Measuring%20Progress,%20Well-being%20and%20Sustainable%20Development.pdf>>. [Consulta: 15 novembre 2023]

EUROSTAT. *Quality of life indicators - overall experience of life* [en línia]. Disponible a: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_indicators_-_overall_experience_of_life#:~:text=EU%20citizens%20were%20rather%20satisfied%20with%20their%20lives%20in%202022&text=The%20rating%20was%20highest%20in,levels%20of%20satisfaction%20at%206.8.>. [Consulta: 01 maig 2024]

FONSECA, Marta. «De què parlen els bancs a l'espai públic?» [en línia] a/en: *Seres Urbanos - El País*, 18/07/2026
Disponible a: <https://elpais.com/elpais/2016/07/18/seres_urbanos/1468821600_146882.html>. [Consulta: 01 maig 2024]

FUNDACIÓ ARRELS (2024). *Arquitectura hostil contra les persones sense llar* [en línia]. Disponible a <<https://www.google.com/maps/d/viewer?mi>>

d=1J3WyZi3NDbFKn1CgsVTvpiZL2ThF2do&usp=sharing>. [Consulta: 19 maig 2024]

GALTUNG, Johan. «Three Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking and Peacebuilding» a/en: *In Peace, War and Defense: Essays in Peace Research II*. Copenhagen: Christian Elders, 1976, p. 292-304.

GALTUNG, Johan. «Violence, Peace, and Peace Research» [en línia] a/en: *Journal of Peace Research*, 6(3), p.167-191. 1969
Disponible a: <<https://dx.doi.org/10.1177/002234336900600301>>

Generalitat de Catalunya. *Anàlisi de sistemes de zones verdes i espais lliures 2017* [en línia]. Departament de Territori i Sostenibilitat, 2018.
Disponible a: <https://territori.gencat.cat/web/.content/home/06_territori_i_urbanisme/07_observatori_territori/informes_estudis/urbanisme/estudis_especifics/sistemes/Sistema-de-zones-verdes.pdf>. [Consulta: 1 maig 2024]

Generalitat de Catalunya. *Anàlisi de sistemes de zones verdes i espais lliures 2022* [en línia]. Departament de Territori i Sostenibilitat, 2023.
Disponible a: <https://territori.gencat.cat/web/.content/home/06_territori_i_urbanisme/07_observatori_territori/informes_estudis/urbanisme/estudis_especifics/sistemes/Zones_verdes_AMB_2021.pdf> [Consulta: 1 maig 2024]

GODAYOL, Pilar. «Christine de Pizan, la autora de la primera utopía feminista de la historia» [en línia] a/en: *The Conversation*, 2024
Disponible a: <<https://theconversation.com/christine-de-pizan-la-autora-de-la-primer-utopia-feminista-de-la-historia-224426>>. [Consulta: 01 maig 2024]

HUCHON, Jean-Paul. «Missatge de benvinguda» [en línia] a/en: *Caring Cities. Metropolis Annual Meeting. Johannesburg 2013*
Disponible a: <https://www.joburg2013.metropolis.org/sites/default/files/program/spanish_booklet_final.pdf>. [Consulta: 01 maig 2024]

IDESCAT. Indicadors de benestar i progrés social [en línia].
Disponible a: <<https://www.idescat.cat/pub/?id=indbps>> [Consulta: 01 maig 2024]

INE. *Indicador Multidimensional de Calidad de Vida (IMCV). Proyecto Técnico* [en línia]. 2021
Disponible a: <https://www.ine.es/experimental/imcv/exp_calidad_vida_multi.pdf>. [Consulta: 1 novembre 2023]

INE. *Indicadores de Calidad de Vida. Metodología 2023* [en línia]. 2023

Disponible a: <https://www.ine.es/ss/Satellite?L=0&c=INEPublicacion_C&cid=1259937499084&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%-2FPYSLayou¶m1=PYSDetalleGratis>. [Consulta: 15 novembre 2023]

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona - Tinència de Prevenció i Seguretat de l'Ajuntament de Barcelona. *Anàlisi de les conductes de risc en la mobilitat a Barcelona des d'una perspectiva de gènere*. [en línia] 2020

Disponible a: <<https://www.institutmetropoli.cat/wp-content/uploads/2021/05/conductes-risc-viari-segons-gener-gener.pdf>>. [Consulta: 01 maig 2024]

JEFFEREY, Clarence Ray. *Crime Prevention Through Environmental Design*. Beverly Hills, Sage Publications, 1971

MITMA. Orden Ministerial por la que se conceden las ayudas de la segunda convocatoria del Programa de ayudas a municipios para la implantación de zonas de bajas emisiones y la transformación digital y sostenible del transporte urbano, en el marco del Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia [en línea]

Disponible a: <https://sede.mitma.gob.es/NR/rdonlyres/45500AFB-B4D3-464A-AB66-AE909E3811AE/158572/3f_orden_concesion_def_2aconvvi.pdf>. [Consulta: 10 gener2024]

MITMA. Orden Ministerial por la que se conceden las ayudas de la primera convocatoria del Programa de ayudas a municipios para la implantación de zonas de bajas emisiones y la transformación digital y sostenible del transporte urbano, en el marco del Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia [en línea]

Disponible a: <[https://cdn.mitma.gob.es/portal-web-drupal/sede_electronica/subvenciones_prtr/2022-05-20_orden_concesion_ayudas_primera_convocatoria_prtr_eell_\(f\).pdf](https://cdn.mitma.gob.es/portal-web-drupal/sede_electronica/subvenciones_prtr/2022-05-20_orden_concesion_ayudas_primera_convocatoria_prtr_eell_(f).pdf)>. [Consulta: 10 gener2024]

NEWMAN, Oscar. *Defensible Space*. NY, MacMillan, 1972

LIBERTUN DE DUREN, Nora Ruth; OSORIO RIVAS, Rene. *Bairro: Diez años después* 2020 [en línea]

Disponible a: <<http://dx.doi.org/10.18235/0002430>>. [Consulta: 10 abril 2024]

OECD. *Better Life Initiative - Executive summary* [en línea]. 2014

Disponible a: <https://www.oecdbetterlifeindex.org/media/bli/documents/BLI_executive_summary_2014.pdf>. [Consulta: 15 novembre 2023]

OECD. *How's Life? 2013. Measuring Well-being* [en línea]. 2011

Disponible a: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/how-s-life-2013_9789264201392-en#page1. [Consulta: 15 novembre 2023]

OECD. *How's Life? 2020. Measuring Well-being* [en línea]. 2020
Disponible a: <<https://www.oecd.org/wise/how-s-life-23089679.htm>> .
[Consulta: 15 novembre 2023]

OECD. *Measuring Well-being and Progress: Well-being Research* [en línea].
Disponible a: < <https://www.oecd.org/wise/measuring-well-being-and-progress.htm>>. [Consulta: 15 novembre 2023]

ROMERO-CASTILLO, Evan. «Las caras de la violencia en Latinoamérica» [en línea]. 2010
Disponible en: <<https://www.dw.com/es/johan-galtung-me-impresiona-la-idea-de-unos-estados-unidos-de-latinoam%C3%A9rica/a-6021716>>.
[Consulta: 15 setembre 2023]

PERNAS, Begoña; ROMÁN, Marta. «Ciutats cuidadores, ciutats cuidades» [en línea] a/en: *Revista Galde*, núm 11, p. 39-41. 2015
Disponible a: <<https://www.galde.eu/es/ciudades-cuidadoras-ciudades-cuidadas/>>

STIGLITZ, Joseph; SEN, Amartya; FITOUSSI, Jean. *Mis-Measuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up (The Report of the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress)*. NY, The New Press, 2010.

The Care Collective. *El manifiesto de los cuidados*. Manresa, Editorial Bellaterra, 2021

TONUCCI, Francesco: «Es importante cuidar el espacio público porque para muchos es el único» [en línea] a/en: *La Voz de Asturias*, 2017
Disponible a: <<https://www.lavozdeasturias.es/noticia/asturias/2017/03/31/importante-cuidar-espacio-publico-unico/00031490981486555582230.htm>>. [Consulta: 01 maig 2024]

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) – Ayuntamiento de Madrid. *Expert Group Meeting on Global Urban Safety Indicators and Monitoring Tool. Report*. [en línea]. 2010
Disponible a: <https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/04/report_egm_safetyindicators.pdf>. [Consulta: 15 gener 2023]

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *Building Urban Safety Through Slum Upgrading* [en línea] 2011
Disponible a: <<https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Building%20Urban%20Safety%20through%20Slum%20Upgra>

ding.pdf> [Consulta: 01 setembre 2023]

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *La Nueva Agenda Urbana Ilustrada [Illustrated Handbook]*, 2020

Disponible a: <<https://unhabitat.org/es/the-new-urban-agenda-illustrated>> [Consulta: 01 setembre 2023]

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *Safer Cities Programme* [en línia].

Disponible a: <<https://unhabitat.org/programme/safer-cities>> [Consulta: 15 novembre 2023]

United Nations. *Sustainable Development* [en línia].

Disponible a: <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/>>. [Consulta: 01 setembre 2023]

URA, Karma; ALKIRE, Sabina; WANGDI, Karma; ZANGMO, Tshoki. *2022 GNH Report* [en línia] Thimphu, Centre for Bhutan & GNH Studies, 2023.

Disponible a: <<https://www.bhutanstudies.org.bt/2022-gnh-report/>>. [Consulta: 1 maig 2024]

VALDIVIA, Blanca «La ciudad cuidadora» [en línia] a/en: Seres Urbanos – *El País*, 18/03/2026

Disponible a: < https://elpais.com/elpais/2016/03/18/seres_urbanos/1458284400_145828.html>. [Consulta: 01 maig 2024]

VALDIVIA, Blanca. «De l'urbanisme androcèntric a la ciutat cuidadora» [en línia] en/a: *Hàbitat i Societat. Aportacions feministes a les architectures i les ciutats per a un canvi de paradigma*, 11, 2018, p. 65-84

<<https://dx.doi.org/10.12795/HabitatySociedad.2018.i11.05>>

WHO (World Health Organization). *WHOQOL: Measuring Quality of Life* [en línia] 2012

Disponible a: <<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HIS-HSI-Rev.2012.03>> [Consulta: 15 novembre 2023]

WHO (World Health Organization). *Healthy Cities Programme* [en línia].

Disponible a: < <<https://www.who.int/southeastasia/activities/healthy-cities>>. [Consulta: 15 novembre 2023]